

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 379.85:504.062

Формування сталого розвитку екологічного туризму в Україні

Безугла Л.С.

кандидат наук із державного управління,
доцент кафедри маркетингу
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

У статті розглянуто особливості формування екологічного туризму в Україні, виявлено тенденції та орієнтири розвитку екотуризму, що призведуть до підвищення культурно-освітнього рівня населення і примноження народних традицій. Обґрунтовано чинники, які сприяють підвищенню ефективності функціонування туристичної індустрії через запровадження екологічного виду діяльності.

Ключові слова: екологічний туризм, туристична індустрія, навколишнє середовище, інфраструктура, розвиток туризму, сільський туризм.

Безуглая Л.С. ФОРМИРОВАНИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены особенности формирования экологического туризма в Украине, выявлены тенденции и ориентиры развития экотуризма, которые приведут к повышению культурно-образовательного уровня населения и приумножению народных традиций. Обоснованы факторы, которые способствуют повышению эффективности функционирования туристической индустрии через внедрение экологического вида деятельности.

Ключевые слова: экологический туризм, туристическая индустрия, окружающая среда, инфраструктура, развитие туризма, сельский туризм.

Bezugla L.S. SUSTAINABLE DEVELOPMENT FORMATION OF ECOLOGICAL TOURISM IN UKRAINE

The article describes the features of the formation of ecological tourism in Ukraine, identify trends and guidelines for ecotourism, which will lead to an increase in cultural and educational level of the population and augmentation of national traditions. Describes problems that contribute to improving the functioning of the tourism industry through the implementation of environmental activities.

Keywords: eco-tourism, the tourism industry, the environment, infrastructure, development of tourism, rural tourism.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Різноманітний за своїми видами туризм став невід'ємною складовою частиною сучасного життя. У всьому світі він визнаний як вагомий чинник економічного розвитку.

На сьогоднішній день екологічний туризм в Україні може стати прибутковою та динамічною галуззю. Він стимулює розвиток народного господарства країни та дає змогу ефективно використовувати природний та історико-культурний потенціал. Для збільшення ефективності потрібно повною мірою залучати природний, етнокультурний, історичний та інші потенціали, при цьому наголосувати переважно на відмінностях від інших європейських країн, щоб показати те, що інші народи вже втратили.

Світова практика свідчить про те, що екологічний туризм доцільно проголосити пріоритетною галуззю в країні. Для цього необхідний

планомірний процес розвитку цієї галузі в державі та розвитку її в кожному регіоні зокрема. у процесі формування туристичного ринку недостатньо розробити туристичний продукт із певними якостями та цінами, а необхідно впроваджувати комплекс маркетингових комунікацій, що дає змогу просувати цей продукт на ринок [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання екологічного туризму змістовно висвітлені у зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. Теоретичні аспекти екологічного туризму досліджувалися в працях Л. Багрової, Л. Гринів, О. Гулич, В. Кравціва, В. Євдокименка, В. Мацоли, М. Нудельмана, В. Полюги, В. Руденка, О. Шаблія, Г. Папіряна та ін.

У роботах зазначених авторів висвітлюється питання становлення та розвитку еколо-

гічного туризму на ринку туристичних послуг, визначаються форми та види туризму, аналізуються загальні напрями розвитку цієї сфери господарювання. Проте питання розвитку цієї галузі туризму ще не знайшло достатнього відображення в науковій літературі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування необхідності розвитку екологічного туризму в Україні. Завдання даної роботи полягає у розгляді системи екологічного туризму як складової частини туристичної індустрії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ще декілька десятиліть тому людство не знало таких глобальних екологічних проблем, як нині. Зараз же нелегко відшукати на карті світу екологічно чисті країни і міста. І з кожним роком їх стає все менше.

Причинами такої несприятливої ситуації є, звичайно ж, надмірне забруднення довкілля, перенасичене шкідливими речовинами повітря, радіоактивне забруднення довкілля в результаті використання атомних електростанцій або виробництва ядерної зброї. Тому світовий екологічний туризм почав розвиватися набагато раніше, ніж екотуризм в Україні.

Головними засадами розвитку екологічного туризму в Україні є 6 737 спеціально відведених територій та об'єктів природного заповідного фонду, загальна площа яких перевищує 2,35 млн. га, що становить понад 3,9% усієї площі держави. Приваблюють туристів також традиції української гостинності. Саме тому організація екотуристичного бізнесу є дуже перспективною для багатьох сільських місцевостей України як вагомий чинник та стимул їх сталого розвитку.

Екологічний туризм, або екотуризм, – напрям туристичної індустрії, за яким здійснюється мандрівка до природоохоронних територій, недоторканих людиною або з найменшим впливом на довкілля.

Існує також чимала кількість інших визначень (що говорить про актуальність даного питання), проте саме їхні спільні риси дають змогу виділити основні принципи екотуризму, що їх підтримує більшість експертів у даній галузі. Саме дотримання цих принципів дає змогу виділити екотуризм серед інших видів туризму та зумовлює його соціальне значення.

Екологічний туризм в Україні можна організувати скрізь, де наявні природні й антропогенні об'єкти, що являють собою пізнавальний і виховний інтерес. Однак туристів приваблюють здебільшого ті території, де

природне середовище порівняно мало змінене діяльністю людини, де наявні рідкісні або унікальні природні об'єкти. Екотуризм підвищує екологічну свідомість як туристів, так і місцевих мешканців, які, побачивши зацікавленість регіоном, починають більше цінувати природні багатства і брати участь в їх охороні. Подорож до природних територій здійснюється порівняно невеликими групами. Мотивація туристів полягає у потребі спілкування з природою, прагненні отримати естетичне і моральне задоволення від неї, побачити унікальні ландшафти. Ще однією особливістю екотуризму є екологічна свідомість подорожуючих. Туристи готові на деякий час забути про переваги цивілізації, можливо, навіть тимчасово відмовитись від певних звичок заради підтримання довкілля у належному стані. Крім того, екотуризм передбачає певну екологічну освіту в комплексі з глибоким пізнанням пам'яток природи, архітектури, культурних особливостей місцевого населення [5].

На даний момент екотуризм можна назвати досить молодим видом туризму, який лише розвивається, але нестримно набуває популярності.

Із кожним роком важливість і значущість екотуризму в житті кожної людини нестримно зростає, породжуючи надії на його перспективи, попит та велике майбутнє.

Туристи отримують від спілкування з природою певний фізичний, психологічний, інтелектуальний та емоційний запас міцності та здоров'я, а природа при цьому зазнає мінімальних оборотних впливів і втрат, місцеві мешканці отримують соціальні та економічні стимули до збереження природи та традиційного природокористування [2].

У статті 4 Закону України «Про туризм» зазначено, що залежно від категорії осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак туризм поділяється на екологічний (зелений) та сільський.

Між сільським туризмом та екотуризмом часто проводять паралелі. Дійсно, обидві форми організації дозвілля відповідають критеріям сталого туризму і націлені на збереження природного середовища, розвиток традиційної етнокультури, сприяння традиційним формам агрогосподарювання та ремеслам місцевих громад.

Сільський туризм – це форма відпочинку в приватній садибі сільського господаря з широкими можливостями використання при-

родного, матеріального і культурного потенціалу певного регіону. Організатором виступає сільська родина, яка надає власне житло та забезпечує продуктами харчування, виробленими в особистому селянському господарстві.

Екотуризм – вид сільського туризму, що передбачає відвідування туристами територій, що мають природничу, культурологічну, етнографічну цінність; екотуризм – це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища. Вона відбувається на територіях, що мають природничу цінність (національні та ландшафтні парки). Синонімами поняття «екотуризм» є зелений туризм (green tourism), природничий туризм (nature tourism). Виділяються такі форми екотуризму: активний екотуризм (піший, велосипедний, водний, кінний, рибальство), фауністичні та флористичні поїздки (орнітологічні поїздки, полювання, тематичні поїздки), культурологічні й етнографічні поїздки [2].

Іншими словами, сільський та екологічний туризм доповнюють один одного та дають можливість комплексного підходу до відпочинку на сільських і заповідних територіях.

Таким чином, екологічний туризм – це популярний вид відпочинку переважно в сільській місцевості, ближче до первозданної природи, під час якого відпочиваючі мають можливість пізнавати природу, культуру та історію регіону відпочинку, займатися активним відпочинком в екологічно чистому довкіллі. Екотуризм надає можливість відпочити від метушні великого міста, забути про свої щоденні клопоти і насолоджуватися природою.

Обов'язковими рисами екотуризму мають бути:

- освітній складник, тобто ознайомлення з природними цінностями;
- природоохоронний складник, тобто безпосередня участь або внесок в охорону довкілля;
- соціальний складник, що передбачає участь в екотуристичній діяльності місцевих громад.

Екологічний туризм є ефективним засобом економічного і соціального відродження. Індустрія екотуризму виконує важливі функції в розвитку господарського комплексу й економіки країни, регіону, області, оскільки: збільшує місцеві доходи; створює нові робочі місця; сприяє розвитку галузей, що орієнтовані на виробництво екотуристських послуг; розвиває соціальну і виробничу інфраструктуру в туристських центрах; збільшує надходження до бюджету [3].

Сьогодні екотуризм є одним із небагатьох видів бізнесу, що найбільш динамічно розвивається.

Інтерес підприємців до екотуризму можна пояснити низкою факторів: для того щоб почати займатися екотуристським бізнесом, не потрібно великих фінансових вкладень; на ринку екотуристських послуг, незважаючи на конкуренцію, можуть успішно взаємодіяти як великі, так середні і малі компанії і фірми; екотуристський бізнес дає змогу швидко обернути капітал.

Зрозуміло, що для екотуризму важливі такі звичні фактори, як кількість подорожуючих, їх мотивація, проте вони не є вирішальними. Говорячи про екотуризм, передусім необхідно задуматися про те, до яких наслідків для природи може призвести подорож. Результатом екотуризму має стати не тільки отримання туристом нових відомостей і вивчення оточуючих краєвидів, але й зміна ставлення до природи зі споживчого на дбайливе.

Сучасний екотуризм ще складно назвати повністю розвиненим. Здебільшого можна побачити успішну реалізацію на практиці окремих принципів екологічного туризму, проте підходів, повністю відповідних концепції екотуризму, сьогодні не дуже багато [4].

Висновки з цього дослідження. Екологічний туризм має великі перспективи розвитку за допомогою системи стимулювання інших галузей, передусім сільського господарства. Доходи від туризму дають змогу ефективніше використовувати ресурси і застосовувати більш сучасні технології. Усе це дає значний імпульс для розвитку економіки та зростання добробуту місцевих жителів, особливо в районах, віддалених від індустріальних центрів, із традиційно низьким рівнем економічного розвитку [1].

Приплив доходів може викликати розвиток у бажаному напрямі. Економічні переваги, які отримують місцеві жителі від розвитку туризму, будуть значною мірою залежати від повноти і різноманітності надання туристичних послуг. Слід ретельно продумувати ці аспекти під час організації економічних взаємодій на місцях.

Екотуризм буде позитивно впливати на розвиток сільської місцевості, зростання рівня життя селян; створення нових робочих місць для жителів приміських районів; сприяння розвитку інфраструктури регіонів; відродження культурних традицій українського народу; надасть нові робочі місця для сільських жителів. Самозайнятість населення сприятиме

зниженню соціальної напруженості в регіоні, росту добробуту сільських жителів [1].

Отже, екологічні умови, річки, озера, ліси, збереження культурних традицій, історичні та археологічні пам'ятки України сприяють відпочинку на селі, перспективам його розвитку та виходу з кризової ситуації. Залучення туристів до відпочинку в сільській місцевості, пропаганда здорового способу життя, з одного боку,

та розвиток малого підприємництва на селі, з іншого, призведуть до підвищення культурно-освітнього рівня сільського населення і примноження народних традицій.

Екологічний туризм дає можливість населенню диверсифікувати свою господарську діяльність, забезпечити підвищення соціально-економічного рівня життя та збільшити свої доходи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білецька Г.А. Розвиток екотуризму як засіб економічного зростання Хмельницької області / Г.А. Білецька // Вісник Хмельницького національного університету – 2010. – № 1. – Т. 2. – С. 245–247.
2. Бойко М.Г. Туристична привабливість України: закономірності формування та орієнтири розвитку / М.Г. Бойко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 16. – С. 34–36.
3. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи : [навч. посіб.] / Т.Ю. Лужанська, С.С. Махлинець, Л.І. Тебляшкіна ; за ред. І.М. Волошина. – К. : Кондор, 2008. – 385 с.
4. Правик Ю.М. Маркетинг туризму : [підручник] / Ю.М. Правик. – К. : Знання, 2008. – 303 с.
5. Шульгіна Л.М. Аналіз екоорієнтованих видів туризму: їх відмінні та спільні риси / Л.М. Шульгіна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2010. – № 1.